

O AKTUÁLNYCH METODOLOGICKÝCH PROBLÉMOCH SPOLOČENSKÝCH VIED

V dňoch 2. — 3. 12. 1985 usporiadal Ústav filozofie a sociológie SAV v Dome vedeckých pracovníkov SAV v Smoleniciach interdisciplinárne sympóziu *Materialistická dialektika a aktuálne metodologické problémy spoločenských vied*. Sympóziu nadväzovalo na sériu predchádzajúcich podujatí, ktoré boli organizované v rámci riešenia HÚ VIII-3-7 *Filozofické problémy rozvoja súčasnej vedy a revolučnej praxe ŠPZV*.

Cieľom sympózia bolo v spolupráci s predstaviteľmi spoločenských vied zhrnúť a konfrontovať dosiahnuté výsledky pri skúmaní aktuálnych filozoficko-metodologických problémov spoločenskovedného poznania.

Sympóziu otvoril riaditeľ Ústavu filozofie a sociológie SAV a koordinátor HÚ VIII-3-7 akademik Vladimír Čirbes. Poukázal na aktuálne úlohy spoločenských vied z hľadiska ďalšieho rozvoja socialistickej spoločnosti, a to aj s prihliadnutím k diskutovaným dokumentom k XXVII. zjazdu KSSZ a XVII. zjazdu KSČ. V danej etape budovania rozvinutej socialistickej spoločnosti vyvstávajú mnohé komplexné úlohy, na riešení ktorých sa musia podieľať všetky vedy. S týmito úlohami úzko súvisí problém intenzifikácie národného hospodárstva, urýchľovanie vedecko-technického rozvoja a narastanie úlohy subjektívneho faktora. Rozvoj socialistickej spoločnosti je tiež úzko spätý s rozvojom svetového revolučného procesu, problémami obrany a ochrany výdobytkov socializmu. Celý komplex otázok je spätý s globálnymi problémami ľudstva, ktorých riešenie vyžaduje jednotu prírodných, technických a spoločenských vied.

Z metodologického aspektu ide predovšetkým o rozpracovávanie otázok interdisciplinárnych a komplexných výskumov ako aj integračných tendencií v súčasnom vedeckom poznaní. Táto skutočnosť zároveň vyžaduje okrem špeciálnovedných teórií rozpracovávať tzv. všeobecnovedné teórie, pojmy a kategórie, ktoré tvoria spojovací článok medzi filozofiou a špeciálnymi vedami. Z uvedeného vyplýva, že súčinnosť filozofie a špeciálnych spoločenských vied je nevyhnutná.

PhDr. J. Dubnička, CSc. (ÚFS SAV) v úvodnom referáte *Materialistická dialektika a metodologické problémy spoločenských vied* zameral svoju pozornosť na tri okruhy problémov. 1. Zaoberal sa problémami kategórií, pojmov a princípov materialistickej dialektiky a ich špecifikou v súčasnej metodológii spoločenskovedného poznania. 2. Analyzoval špecifiku vzájomného vzťahu materialistickej dialektiky a špeciálnych metód v spoločenskovednom poznaní so zameraním na tzv. teórie strednej úrovne (všeobecnovedné) — systémové prístupy, modely a modelovanie. Išlo predovšetkým o možnosti, heuristiku, ale i špecifiku a hranice aplikovateľnosti daných metód v spoločenských vedách. S daným problémom sú úzko späté problémy matematizácie a formalizácie vo vedeckom poznaní. 3. K aktuálnym problémom patrili tiež filozoficko-metodologické otázky integrácie, interdisciplinárnosti a komplexnosti vedeckého poznania.

Ďalšie referáty nastolené problémy špecifikovali z hľadiska jednotlivých špeciálnych vied.

PhDr. A. R í t o m s k ý, CSc. (ÚFS SAV) v príspevku *Aktuálne metodologické problémy sociologických výskumov* analyzoval aktuálne metodologické problémy sociálneho poznania z aspektu marxistickej sociológie. Poukázal na súčasný stav riešenia vzťahu historického materializmu a všeobecnej sociológie a na postavenie dialektickej metódy a jej špecifiky vo všeobecnej sociológii. Vyzdvihol myšlienku, podľa ktorej všeobecná sociológia podobne ako filozofia vystupuje ako moment, súčasť vedy, ktorá tvorí organický celok.

Referát *Aktuálne metodologické problémy a perspektívy súčasnej literárnej vedy* — prof. PhDr. F. M í k o, DrSc. (LVÚ SAV) sa zaoberal aktuálnymi otázkami dialektiky odrazu a tvorby, jazyka a reči, ontologického štatutu literárneho diela. Analyzovali sa v ňom problémy interpretácie a porozumenia literárneho diela, komunikatívnosti a nekomunikatívnosti vo vzťahu k zmyslu literárneho diela ako aj problémy estetickéj konfrontácie.

Prof. PhDr. J. H o r e c k ý, DrSc. (JÚLŠ SAV) v príspevku *Teoretické problémy súčasnej jazykovedy* poukázal na niektoré aktuálne metodologické problémy marxistickej jazykovedy. Išlo predovšetkým o otázky jazyka ako objektívnej existencie v realite, ktorý tvorí základný nástroj myslenia a dorozumievania. Z metodologického aspektu je dôležitý výskum obsahovej a formálnej stránky jazyka, jeho poznávacie a komunikačné možnosti. Poukázal tiež na otázky späté s funkciou znaku v jazyku a na veľmi aktuálne problémy synchronického a diachronického výskumu jazyka.

Príspevok Ing. B. S c h m ö g n e r o v e j, CSc. (EÚ SAV) *K niektorým aktuálnym metodologickým problémom ekonomickej prognózy* bol zameraný na aktuálne metodologické otázky prognózovania sociálno-ekonomického rozvoja. Analyzoval sa v ňom základný rozdiel medzi teóriou a prognózou, pojem horizont prognózy a kategória miery, otázky späté s empirickou prognózou ako aj prognostická funkcia vedy, ktorá je úzko spätá s cieľatvornosťou prognózy, a to aj z časového aspektu.

Niektoré aktuálne problémy metodológie historického výskumu bol príspevok PhDr. D. Š k v a r n u (ÚHV SAV). Zameral sa v ňom na problémy späté so súčasným chápaním historickej vedy, a to ako z aspektu jej postupov od empirického k teoretickému, tak aj z hľadiska chápania špecifiky historických zákonov. Upozornil na niektoré špecifické otázky metodológie historických vied, a to v súvislosti s kategóriou historická štruktúra a s ňou spätého pojmu historický zákon.

PhDr. O. H a l m i o v á, CSc. (ÚEPs SAV) vo vystúpení *Marxistická dialektika a metodológia psychológie* analyzovala aktuálne metodologické problémy súčasnej kognitívnej psychológie z aspektu poznávacej aktivity subjektu. V danom smere upriamila pozornosť na otázky prijímania a spracovania informácie. Z metodologického hľadiska načrtla problém abstrakcie v psychológii, problém stimulácie a psychickej regulácie ako aj otázky súvisiace s niektorými metakategóriami a princípmi súčasnej psychológie — činnosť, odraz, myslenie atď.

K jednotlivým vystúpeniam prebiehala obsahovo veľmi bohatá, tvorivá a podnetná diskusia, v ktorej sa poukázalo na mnohé aktuálne metodologické problémy jednotlivých spoločenských vied, ktoré presahujú ich rámec a ktoré je možné riešiť jedine v rámci komplexných a interdisciplinárnych prístupov

so stálym prehľbovaním integrácie vedeckých výskumov. V takomto prístupe nevidíme len záruku kvalitnejšieho prístupu k riešeniu nastolených aktuálnych metodologických problémov spoločenskovedného poznania, ale aj ďalší krok k intenzifikácii a k zefektívňovaniu vedeckého výskumu a zmysel ďalšej tvorivej spolupráce filozofov so špeciálnymi vedami.

Ján Dubnička